

სამშობლო—ღეღის ბუბუღი, ან გაიცვლივის სსვჯზღდა,
თრთვ ცუბილია, ბმობილო, ბირჩყვნიის თრსავ თვალზღდა,
რთვთრც უთვალი, სამშობლოც ერთია ცყყყანაზღდა.

სამსონ ხაჩიბონის ძე შვანია.

უკზო უკვლათ დაკარგული გალიციაში შომ-
ხდარ დიდი ბრძოლის დროს.

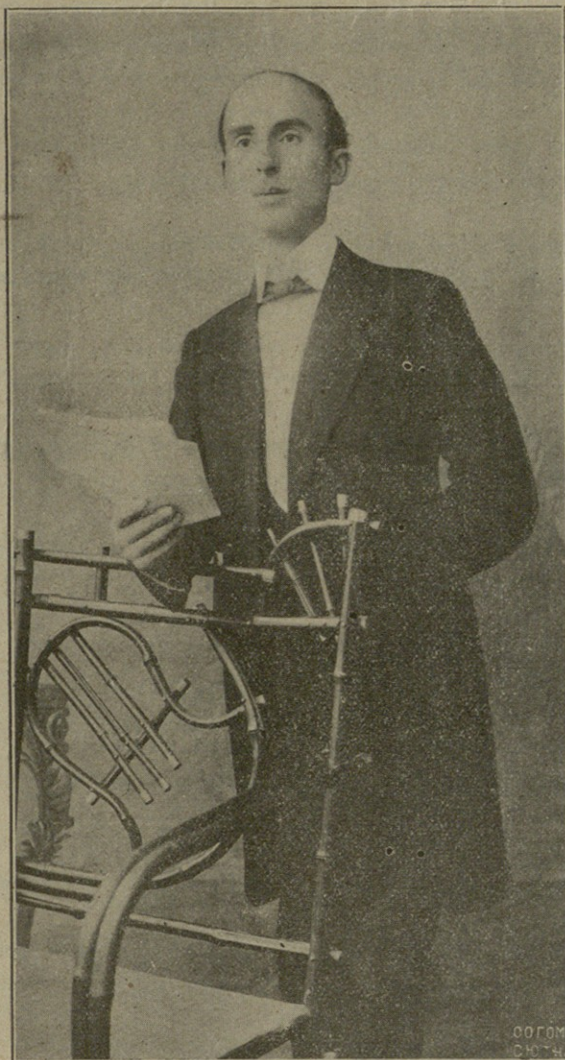
პოლოვნიკი იოსებ (იოსებ-სიკა) კოსტანტინეს ძე ჩიშვამაძე.

მოკლულია ოსმალებთან ბრძოლის დროს 24 ივლისს დაჯილდოებული იყო ანას ჯვრით.

ალექსანდრე ერგილეს ძე ჭვლიძე.

კარნატებიდან ტყვეთ წყევანი-
ლია ავსტრიაში.

ხეხი ნიჭიერი ხალგაზდა შემდგარაძი ვარდენ ლორთქიფანიძე.

(გუშინდელი კონცერტის გამო)

ა. მ. კიბიჭური.

დაჭრილია გერმანელებთან ბრძოლის დროს სუვაჯისთან 22 სექტემბერს. მეორეთ დაიჭრა ოსმალებთან ბრძოლის დროს 28 ივნისს.

პოლოვნიკი ფანჯიფილი.

დაიჭრა გერმანელებთან ბრძოლაში. მორჩენის შემდეგ გაგზავნეს კავკასიის სსზარეზზე, სადაც მეორეთ დაიჭრა თავში.

მ ე ა ქ ა ვ ა რ!

მე აქა ვარ; არსად მივალ, ფრთას არ ვისხამ გასაფრენად,
 არც მზეს ვუხმობ, არც მთვარესა, საალერსოდ, საკოცნელად!

მე აქა ვარ! მიწის შვილსა მსურს მიწაზე გავიარო,
 ამოვწუნო მიწას შხამი, ბოროტება ვაღვიარო.—

და ბრძოლისა იალქანი მაღალ სალ კლდეს დავაჯახო,
 და ჯაჭვებით დახლართული ტანჯვის მთები ვადავლახო,—

და მის სივრცის თვით-მპყრობელი დევთა რაზმი ძირს დავამხო,
 დავამსხვრიო ბოროტება, ნატერის თვალი დავინახო!

მე აქა ვარ!—გესმისთ,—აქ ვარ! ფრთას არ ვისხამ გასაფრენად,
 არც მზეს ვუხმობ, არცა მთვარეს საალერსოდ, საკოცნელად!

მიწის შვილი, მიწას ვამკობ. მიწას ვუმღერ სულთათანას,
 არ ვშორდები მე შავმიწას და მას ვუმხელ ჩემს გულისთქმას.

ვერა ხედავთ:—შავს მიწაზე სისხლი მიდის ვით ანკარა
 და ცხოვრებამ უკულმართმა აგვაოხრა, გაგვამწარა!

ცოლი ქმარსა და დედა შვილს გააშორა და გაჰყარა
 კლდე ღრეებში უპატრონოდ აფთრის ლუკმად რომ დაჰყარა,

და ცოლშვილსა უმწეობით სიმშლითა სული ხდება,
 პაწა ბავშვებს დამშეულებს ძილში პური ებლანდებათ,

წამოჰყვება ცრუ სიზმარსა, ხედავს პური აღარ არი
 და ცრემლები თვალებიდან სცივია, როგორც ნიაღვარი.

ენახე ერთხელ მწვანე ბაღში კონკში გახვეული ქალი
 ბავშვი ახლდა მას პაწაწა, თვით ცრემლს ღვრიდა საცოდავი

მიველ ახლოს, დავეკითხე: რა გატირებს ასე, ქალო?
 პასუხი ვერ მოახერხა და წარმოსთქვა: „ჩემო თავო!“

და განაგრძნო მან სლოკინი, ვით ანკარა ღვრიდა ცრემლებს,
 შიმშილითა ძალ მიხდილი, ძლივს ახელდა ყვითელ თვალებს.

თურმე ქმარი საცოდავსა ბრძოლის ველზე გაუგმირეს
 და ამგვარად დედა შვილსა ყოფნის ღღენი აუტირეს.

არვინ არის გამკითხავი, უპატრონო,—თუ სად არი,
 მიწამ გულში ჩაიხუტა, თუ დაღმუის თავს აფთარი.

ენახე სოფლის განაპირას ქოხში ქალი თმა-ქალარა
 სახე ჰქონდა დასერილი, სხანდა ტანჯვა გაეარა,

წელზე ხელი შემოედო, გაჰკიოდა გამალებით,
 ხსნად იწვევდა ქვეყნის ღმერთებს, ჩამომდნარი ცხარე ცრემლით.

ამ დროს ბრძოლის ქარტახილში ახალგაზდა კაცი ვინმე,
 განგმირული ველზე ეგდო, არა ჰყავდა გვერდით მოძმე,

ვინ იცის, თუ იმ ბედ-შავმა რა ტანჯვები გაიარა
 ან რა ცეცხლმა გაჭირვების იმის თავზე გაღიარა!

და ეს ტანჯვა საზარელი მსურს რომ ქვეყნად ვაღიარო,
 მეზიზღება ცის ტატნობი, მეზიზღება ცის სამყარო!

მე აქა ვარ! გესმისთ? აქ ვარ! ფრთას არ ვისხამ გასაფრენად,
 არც მზეს ვუხმობ, არცა მთვარეს საალერსოდ, საკოცნელად!

კავკასიის მსროლელთა ბრიგადის კამანდირი, ზარკის ბეთაღი და სანატარული ექიმები დ. ვიასნიდან გადიან.

კარაუში დაბანაკებულნი არი მანქანების და ჯარის კატის ტახისმოსში, ექიმი, ბეთაღი აზიჯერი და საქმის მწარმოებელი ისვენებენ.

ოლიმპის მთაზე.

ოლიმპის მთაზე შევდექი, მზე სხივს მიწნავდა ჰანგათა,
 მზის ელვარება სხივ-გაშლით ხელში მეჭირა ჩანგათა.
 ჰანგზე დნებოდა სრულ-ყოფად ლოცვები დეღვილ სულისა,
 როს ხმა მომესმა მწუხარე დაფრდომილ-დაქანცულისა:
 „ლოცვად დამდგარხარ, ჰაბუკო, ცრემლებს ღერის საქართველოო,
 ეგ შენი სულის კერპია და შენი სამლოცველოო.“
 ვიცან ჯვარცმული ქვეყანა სისხლის ცრემლებში სცურავდა,
 ფრთებ გაშლით შავი წყვილიდი სევდის მანტიათ ჰბურავდა...
 ვსთქვი: ჩემი წმინდა ლოცვები, ლოცვები დეღვილ სულისა,
 დე ჩემს ქვეყანას მოვფინო ვით ჰანგი გაზაფხულისა.
 ოლიმპის მთაზე ლოცვებს ვქმნი, მზე სხივებს მიწნავს ჰანგათა,
 სამშობლოს ცრემლი სხივ-გაშლით ხელში მიპყრია ჩანგათა...

ლადო მაჭავარიანი.

მეგობარს.

I.

მეგობარო, მიპასუხე, რად გიკვნე ის გული,
 მიპასუხე, რისთვის მოგჩქებს თვალთვან სინანული?
 ტლანქმა ძალამ ცხოვრებისამ შენც დაგასო დანა,
 დაგავიწყა სამშობლოც კი და მთელი ქვეყანა?
 დაგიკარგა ნათესავი, მეგობარი სულის,
 მისთვის მოგჩქებს თვალთვან ცრემლი სინანულის?

ნუ, ნუ კვნესი, მეგობარო, შესწყვიტე ეგ გლოვა,
 წარსული დრომიდის, ჰქრება, არას დროს არ მოვა,
 გულს ჩაიკალ, გულს ჩაიკალ განცილ

ტანჯვად ხსოვნა,
 შეისმინე, თუ ძმობა გწამს, ეს მუდარა თხოვნა:
 აბა მარტვი, რას, რას მოგცემს ცრემლის ზღვა
 მდღულარე,
 მერწმუნე, რომ მით გემატვის სულსა სევდა მწარე.

ზღვა ბობოქრობს... გიუ ტალღათა გესმის
 თრთოლვა-ქშენა?

მეგობარო, შევისწავლოთ ტალღათ ჰანგი, ენა.
 ბრძოლის ცეცხლით სულ-გზნებულნი, ვით ზღვა
 გულ-მდღულარე,
 შევებრძოლოთ მწარე ცხოვრებას, მოვსპოთ
 სიმწუხარე.

და მერწმუნე, რომ ბრძოლაში ჰპოვებს შევებას
 სული,
 ბრძოლაშია ხსნის სიმბოლო ნაქსოვ-ჩამარხული.

II.

სულის ღმერთს.

სულის ღმერთო, დიდხანს გძებნე და ვერ გპოვე,
 სულს მოსწყინდა, ტანჯვით ექცა სიმარტოვე.

ცა და მიწა მოვიარე და ვერ ვნახე
 სახე შენი, ვით ვარსკვლავი, მოკარნახე.

შენთვის ვთხზავდი უცხო ზღაპრებს, ლოცვას
 ციურს,
 შიგ ვაწნავდი სულის ლტოლვას ტიტანიურს;

შენთვის ვღვრიდი შვალამისას ცრემლებს, სულო,
 ჯერ ჩემს თვალთვან არ ხილულო, არ ნახულო

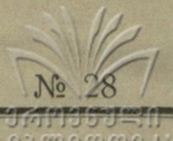
შენსა სულსა შეუერთე ჩემი სული
 და აცოცხლებს მას უკვდავი სიყვარული.

ჟამთა სრბოლა, რისხვა ცისა, ბედით კრულსა
 ვერ ჩამომხეთქს მე თვალთვან სინანულსა.

და კვლავ გძებნი.. და თუ შენი, სულო, სახე
 მოციმციმე, ვით ვარსკვლავი, ვერსად ვნახე,

სამარეში თან ჩამყვება ტრფობა შენი,
 ვით ლაჟვარდი, მხიარული შუქთა მფენი.

ალ. რიონისპირელი.

ქ ე ლ ი

ქველის ქველი ამბავი.

(ის დამატება მე-27 №).

III.

კარგა ხანი გავიდა. მამა კირილე ერთს სალამოს ცხენით სამაზრო ქალაქიდან სახლში ბრუნდებოდა. მშვენიერი შ მოდგომის სალამო იყო. წყნარი ბუნება. გრილი შემოდგომის სიო ათასგვარ ფიქრებს უძრავდა მამა კირილეს, წყნარად, ნელად მიაბიჯ ბდა ცხენი, კირილეს არ ჩქარობდა და ათასგვარ მწარე ფიქრებში იყო გართულ. აგერ ოთხი წელიწადი მეტი იყო, რაც გძელში გაამწესეს მღვდლად, აი, ამ ოთხ წელ წადს თვალისწინებდა კირილე, აი, ამ განვლილს ოთხ წელიწადს აძლევდა ანგარიშს და ათასი მწარე ფიქრები ერეოდა თავში.

— ეჰ, წარმოსთქვა ბოლოს თავისთვის კირილემ, ქალაქიდან ნაწერის ინსტრუქციებით და სქოლასტიკურის პოლემიკით შეიარაღება სრულიად საკმარისი არ ყოფილა იმ შისიის მისაღწევად, რისთვისაც მე აქ გამომგზავნეს. აბა დახედეთ მაგ ხალხს, რა მეგონა, რომ მე განათლებულსა და განსწავლილს, უბრალო გაუნათლებელს, ნახევრად თითქმის ქრისტიანს ხალხში ვერაფერს გავაწყობდი, ვერ დავითათბირებდი, ვერ დავაჯერებდი, რომ ძველ მამა-პაპათა სარწმუნოება მიელოთ. როცა ყველა ამან ვერ გასჭრა, მაშინ ხომ ეროვნულს ნიადაგზე დაუწყვევი ქადაგება, ქართველს კაცს ენით, ჩვეულებით, ჩაცმა-დახურვით და ყველა იმით, რითაც კი ქართველი ერი განსხვავდება სხვა ეროვან გარდა სარწმუნოებისა, ვერ მოვაქციე და სწორე გზაზე ვერ დავაყენე. რათა? რისთვის ხდება ასრე? ათასჯერ და ათათასჯერ ეკითხებოდა თავის თავს კირილე. ათასჯერ ითვალისწინებდა განვლილს ოთხ წელიწადში თავის მოქმედებას, მაგრამ ვერა და ვერ მიმხვდარიყო და ჯეროვანი პასუხი ვერ ეპოვნა. მოლას, შეუგნებელს, განუვითარებელს, რომელმაც ყორანის ხეირიანად წაკითხვაც კი არ იცის, ნუ თუ ჩვენზე მეტი შესძლებია, უნდა ჩამოგვაცალოს ჩვენი ძმა, ჩვენი ღვიძლი და სისხლხორცი, იმის სიტყვას უყურებენ, უსმენენ და უკან მისდევენ. რათა ხდება ასრე? კიდევ ათასჯერ აძლევდა თავის თავს ამ საჭირბოროტო საკითხს და პასუხი კი ვერ ეპოვნა. უფრო დასალონებელი ის არის, რომ აქნობამდის ქართულად მოსაუბრე, ქართულის ზნისა და ჩვეულების პატრონი, ყველა ამასა სტოვებს და სულითა და გულით თათრდება. ოჰ, რა გულსაკლავია ეს სურათი! გაივლის რამდენიმე ათეული წელაწადი და—აი ამ სოფლებში, მღვდელმა გადახედა გზის პირად მდებარე რამდენიმე სოფელს, სრულიად მოისპობა ქართული ენაც, ქართული ჩვეულებაც და მათ მაგიერ სულითა და ხორციით გათათრებულა ქართველები და შეგვრჩება ხელში, რომელთაც იმდენი ეცხებათ

ქართველობისა, რამდენიც მე ახლა ჩინელებისა. მღვდელი უფრო გაიტაცა ამ მწარე ფიქრებმა. უფრო გართულდა საკითხი, უფრო შავის ღრუბლებით შემომსა მისი ფიქრი და აზროვნება.

მიღს მღვდელი მწარე ფიქრებში გართული და ვერც კი შეამჩნია, რომ მახლობელი ტყიდან ორი ყაჩაღი გამოვიდა, მიუახლოვდა და ცხენი გაუჩერა.

— ქეშიშ! გადმოდი ცხენიდან, ამოიღე რაც ფულები გაქვს, ჩამოიხსენ საათი და მოგვეცი, თუ გინდა, რომ ცოცხალი გაგიშვათ.

მღვდელი სახტად დარჩა, ვერ გაეგო რა ამბავი ხდებოდა და მხოლოდ როცა ძალზედ შე არაღებულ კაცებს დააცქერდა, მაშინ მიხვდა, რომ ყაჩაღებთან ჰქონდა საქმე. სცადა წინააღმდეგობის გაწევა, მაგრამ ყაჩაღებმა საჩქაროდ მიადხეს:

— ჩქარა ასრულე, რასაც გიძახებთ, თორემ აიმ ტყეში გეგიყვანთ და უსულოდ გაგიშვებთ.

მღვდელი დანებდა და ყაჩაღებიც, მიიღეს თუ არა რაც უნდოდათ, ისევ ტყეს მიეფარენ, მღვდელი კი ჩქარს ნაბიჯით სოფლისკენ გამოიქცა შეშინებულ, ფერმიხდილი და გულგანეთქილი გაძახდა:

— ჩქარა, ჩქარა უნდა გავეცალო აქაურობას, თორემ საქმის გაკეთების მაგიერ, მე თვითონ გავხდები სხვერპლი მუსულმანთა ფანატრზმისა. ეგ სულ მაგ გძელელი მუსულმანების საქმეა, მაგათი ეგენი აღარ მომისვენებენ, თუ ჩქარა თავი არ დავაღწე აქაურობას. ათასჯერ იმეორებდა ამ სიტყვებს გულში მამა კირილე და თან შემინებულ აცახცახებული გარბოდა, რომ ჩქარა მისულიყო სახლამდის და გული დაემშვიდებინა.

ორი კვირის შემდეგ მამა კირილე გზას გაუდგა და სამუდამოდ მოშორდა იმ სოფელს, სადაც გამწესება ისე უხაროდა და დაპირებულ ჯილდოსაც სიხარულით მოელოდა.

განშორდა სოფელს, მაგრამ მისგან ერთხელვე აშენებული კედელი უფრო და უფრო მაგრდებოდა და და გონივრდებოდა. მუსულმანებმა ვენახებიც გაჩეხეს, ქვევრებიც ამოჰყარეს, პურის ცხობაც თათრულად დაიწყეს და ქალებსაც ახლა თათრებში თხოულობდენ და ზოგმა უკიდურესმა ბავშვებიც კიდროებით თათრებში გააბარა, რომ ჩქარა დავიწყებოდნათ სამშობლო ენა.

კედელი თან-თან მაღლდებოდა. მოჩიფჩიფე წელიწადში მოხრილი დიაკვანი კი განზე იდგა გულჩათოქული და გულზე ხელდაკრეფილი უიმედოთ და გასცქეროდა სოფელს.

ედელი.

